

УДК 336.22/.24:004]:658.821

Огренич Юлія Олександрівна

*доктор економічних наук, професор,
професор кафедри фінансів, банківської
справи,*

страхування та фондового ринку

Запорізький національний університет

ORCID: 0000-0002-0294-1889

Аношіна Софія Сергіївна

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня
вищої освіти*

Запорізького національного університету

ORCID: 0009-0007-9238-4249

DOI: 10.25313/economics-2026-3-107-19

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПОДАТКОВИХ І МИТНИХ ПРОЦЕСІВ ЯК ЧИННИК ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація. Вступ. Сучасні тенденції цифрової трансформації охопили різні напрямки діяльності та євроінтеграційний курс України, умови воєнного стану і післявоєнного відновлення посилюють необхідність модернізації сфери державного управління в аспекті цифровізації податкового та митного адміністрування. Здійснення цифровізації податкових та митних органів є важливим інструментом налагодження взаємодії з платниками податків, тобто підприємствами, спрощення адміністративних процедур, мінімізації ризиків. Зокрема, використання електронних сервісів, аналітичних платформ податкової і митної служби, автоматизованих систем контролю, електронного документообігу на підприємствах дозволяє своєчасно виконувати податкові зобов'язання, оптимізувати облік, пришвидшити митне оформлення товарів, скоротити витрати, що забезпечить підвищення ефективності їх функціонування.

Мета. Метою є дослідження стану цифровізації податкових та митних органів, впливу податкового навантаження на результати роботи підприємств, а також розробка напрямків цифровізації податкової та митної системи, перспектив до покращення ефективності роботи бізнесу.

Матеріали і методи. Основними матеріалами дослідження є: праці науковців, які досліджували питання використання цифрових технологій на рівні контролюючих органів, підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств; нормативно-правове забезпечення щодо нарахування і сплати податків; матеріали податкової та митної служби щодо використання електронних сервісів.

З метою проведення дослідження використано наступні методи: теоретичного узагальнення та наукової абстракції (для дослідження сутності податкової та митної системи, цифровізації); статистичного аналізу та порівняння (для аналізу стану податкової та митної системи України, Е-сервісів податкової та митної служби); групування та систематизації (для визначення переваг підприємств від впровадження цифрових інструментів, переліку проблем податкової та митної системи та напрямків їх цифровізації, перспективних напрямків покращення ефективності роботи підприємств); графічний метод (для відображення результатів дослідження); логічного узагальнення результатів (для формулювання висновків).

Результати. Встановлено, що використання цифрових податкових і митних сервісів виступає як фактор розвитку підприємств, забезпечення їх фінансової стабільності та підвищення операційної ефективності. Проаналізовано сучасний стан податкової та митної системи України, а саме розглянуто динаміку податкових надходжень по країні, за областями, за видами діяльності, розглянуто динаміку переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон України, оподаткованого імпорту, ввізного мита. Розглянуто використання цифрових інструментів у податковій та митній сфері

Авторське право © Автор(и).

Це стаття з відкритим доступом, що розповсюджується відповідно до умови ліцензії Creative Commons Attribution Ліцензія 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>)

і з'ясовано, що їх впровадження впливає на взаємодію з підприємствами, а також на інвестиційну привабливість країни, швидкість інтеграції України до ЄС. Виокремлено переваги в аспекті впровадження цифрових інструментів у податковій та митній сфері для підприємств: оптимізація часових витрат на подання податкової і митної звітності завдяки використанню системи електронного декларування; покращення фінансового планування на підставі постійного доступу до податкової інформації; підвищення конкурентоспроможності завдяки покращенню операційної ефективності від впровадження цифрових технологій; проведення електронних перевірок сприяє зменшенню випадків ухиленню від сплати податків, попередженню ризиків та мінімізації штрафних санкцій; прозорість взаємодії з податковими та митними органами дозволяє зменшити кількість спірних ситуацій; підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності завдяки прискоренню митного оформлення, що сприяє безперервності постачання товарів; цифровізація адміністрування податкових та митних процедур шляхом мінімізації ручної праці дозволяє зменшити фінансові витрати підприємств та ін. Також визначено проблеми податкової та митної системи України, які впливають на функціонування підприємств; запропоновано напрямки цифровізації податкової, митної системи; сформовано перспективи до покращення ефективності роботи, конкурентоспроможності підприємств.

Перспективи. Подальші наукові дослідження будуть спрямовані на визначення науково-методичних засад до цифровізації податкових і митних процесів, проведення оцінки ефективності функціонування та конкурентоспроможності підприємств.

Ключові слова: податкова система, митна система, цифровізація, цифрові технології, електронні сервіси, ефективність функціонування, конкурентоспроможність підприємств, прибутковість, інновації.

Постановка проблеми. Цифрова трансформація охопила всі сфери діяльності та враховуючи євроінтеграційний курс України, важливість післявоєнного відновлення існує потреба у модернізації сфери державного управління, що охоплює напрямок впровадження цифрових технологій у роботу податкових та митних органів. Використання електронних сервісів податкової і митної служби дозволяє підприємствам своєчасно подавати податкову звітність, заповнювати декларації, контролювати сплату податків, погашати штрафні санкції, здійснювати подання електронних митних декларацій, що позитивно впливає на економію трудових, фінансових ресурсів, дозволяє скоротити витрати, здійснювати податкове планування і прогнозування та відповідно забезпечить підвищення ефективності їх функціонування. Означене дозволяє стверджувати важливість питання впровадження цифрових інструментів у роботу контролюючих органів, що має значний вплив на функціонування підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання використання цифрових технологій на рівні контролюючих органів, покращення роботи та підвищення рівня конкурентоспроможності підприємств розглянута у працях: Амеліна Н.К., Комчатних О.В., Левіщенко О.С. [1]; Кінзерська Н.В. [5]; Криниця С.О. [6]; Михайлик О.М., Давидчук М.С. [7, с. 60–64]; Огренич Ю.О. [9, с. 6–12; 10, с. 453–458; 20, с. 10–15]; Павлов К.В., Павлова О.М., Білю І.О., Ткачук Ю.Е. [11]; Панасюк В., Монастирський Г. [12, с. 206–208]; Пушкар Т.А., Соболева Г.Г., Славута О.І. [15, с. 166–168]; Сарана Л.А. [16].

Проте, існує потреба у більш детальному дослідженні стану цифровізації податкових і митних процесів, їх впливу на показники роботи та конкурентоспроможності підприємств. Означене дозволить визначити напрямки цифровізації податкової, митної системи, перспективи до підвищення ефективності роботи підприємств.

Мета статті. Мета статті — дослідження стану цифровізації податкових та митних органів, впливу податкового навантаження на результати роботи підприємств, а також розробка напрямків цифровізації податкової та митної системи, перспектив до покращення ефективності роботи бізнесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для підприємств різних форми власності впровадження та використання цифрових сервісів податкової та митної служби дозволяє оптимізувати багато процесів, таких як заповнення і подання податкової звітності, податкових та митних декларацій, перевірки стану податкового боргу, сплата податків, відслідковування податкових перевірок. Все це сприяє економії трудових та часових ресурсів, ефективності податкового прогнозування і планування та відповідно підвищує фінансову стабільність, ефективність роботи. Поряд з цим, цифрова трансформація податкової та митної системи також впливає на інтеграцію України до цифрового ринку ЄС, інвестиційну привабливість, конкурентоспроможність на міжнародному ринку. Враховуючи означене доцільним є дослідження стану цифровізації податкових та митних органів, впливу податкового навантаження на функціонування підприємств.

Розвиток податкової та митної системи України характеризується швидкими процесами цифрової трансформації, які дозволяють спростити взаємодію держави й бізнесу, впливають на ефективність функціонування підприємств. Цифровізація охопила такі аспекти, як реєстрація платників, подання звітності, податкових накладних, розбудову інтегрованих інформаційних середовищ. Також актуалізуються питання кібербезпеки, захисту персональних і комерційних даних, легітимності електронних підписів та управління технологічними ризиками. Загалом підприємства, які впроваджують цифрові податкові й митні сервіси у власні бізнес-процеси, досягають скорочення операційних витрат, підвищення прозорості взаємодії із державними інституціями, що безпосередньо гарантує зростання їх конкурентоспроможності.

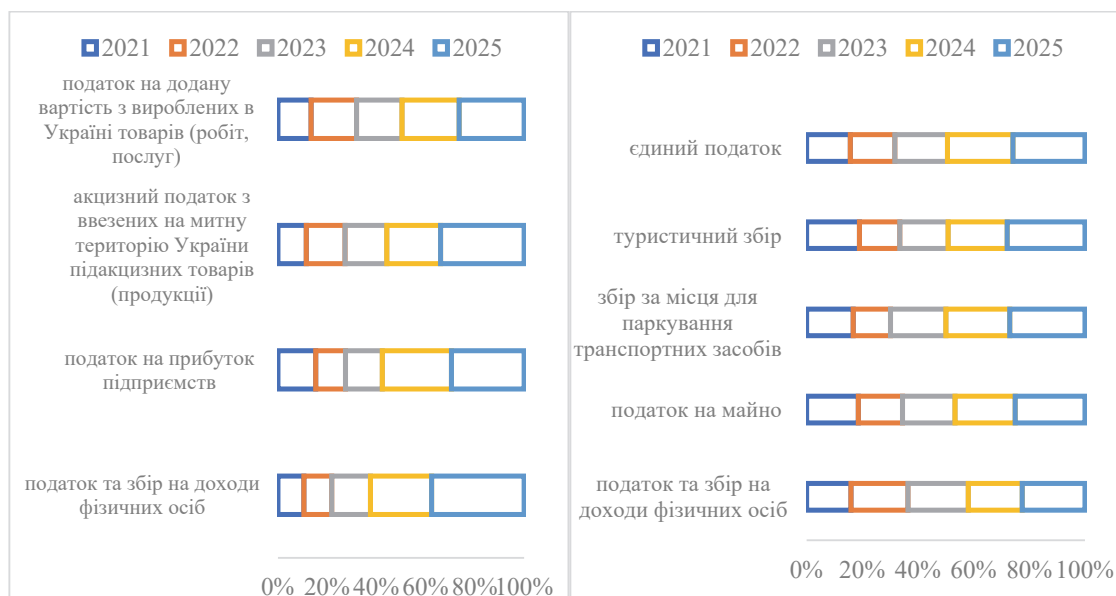

Рис. 1. Стан надходження податків та зборів за період 2021–2025 рр., %

Джерело: побудовано авторами на основі [8]

Проаналізувавши підходи науковців з'ясовано, що «цифровізація визначається як глибока трансформація бізнесу, яка передбачає використання цифрових технологій для оптимізації бізнес-процесів, підвищення продуктивності підприємств, зокрема транспортних, і покращення взаємодії з клієнтами» [1; 11]. Таким чином, цифровізація сприяє швидкому доступу бізнесу до державних послуг, мінімізує адміністративні витрати, підвищує прозорість та відповідно забезпечує прийняття ефективних рішень.

Враховуючи означене слід наголосити, що цифровізація відіграє вагомую роль у системі державного управління, вдосконаленні податкової та митної системи, що відповідно гарантує конкурентоспроможність як держави, так і підприємств [13; 14; 19]. Крім того, в умовах загострення конкурентної боротьби, пришвидшення процесів цифрової трансформації, активного впровадження штучного інтелекту, важливим питанням є посилення конкурентних переваг підприємств через покращення результатів фінансової діяльності, використання інновацій, налагодження взаємодії з податковими і митними органами [15].

Першочергово слід здійснити аналіз стану податкової системи України та розглянути динаміку податкових надходжень по країні, за областями, видами діяльності, що відображає тенденції функціонування підприємств, їх прибутковість через розмір сплати податків, а також рівень комунікації з податковою службою, зручність функціонування податкових сервісів. З рис. 1 видно, що динаміка надходжень податків до державного і місцевого бюджету демонструє зростання, бо за 2025 р. у порівнянні з 2024 р. надходження до бюджету держави зросли на 21,8%, до місцевих бюджетів на 13,4%.

Доцільно відзначити, що за 2025 р. у порівнянні з 2024 р. найбільше зростання має податок на заробітну плату (державний бюджет — зростання на 51%, місцевий бюджет — зростання на 16,6%), акцизний податок з ввезених підакцизних товарів (державний бюджет — зростання на 55,6%), податок на додану вартість з вироблених товарів (державний бюджет — зростання на 14,2%), акцизний податок з вироблених

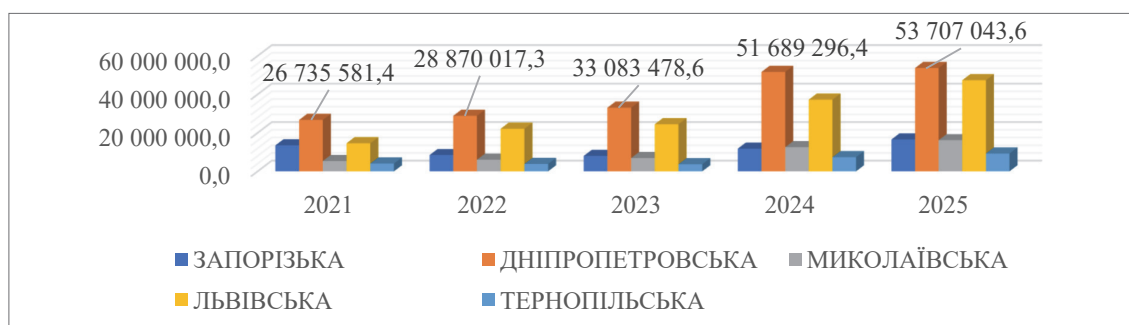

Рис. 2. Стан надходження податків та зборів в розрізі областей України за період 2021–2025 рр., тис. грн

Джерело: побудовано авторами на основі [8]

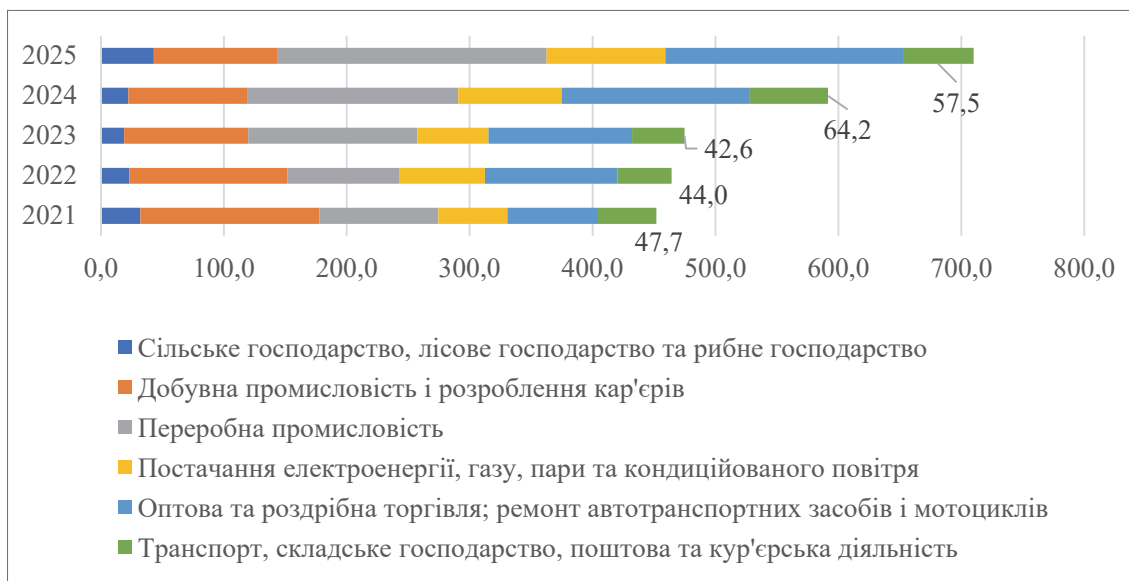

Рис. 3. Стан надходження податків та зборів в розрізі видів економічної діяльності України за період 2021–2025 рр., млн. грн

Джерело: побудовано авторами на основі [8]

підакцизних товарів (державний бюджет — зростання на 13,70%), туристичний збір (місцевий бюджет — зростання на 31,5%), збір за місця для паркування транспортних засобів (місцевий бюджет — зростання на 17,90%), податок на майно (місцевий бюджет — зростання на 16,1%) [8].

За результатами дослідження податків в розрізі областей України визначено, що ситуація є змінною та впродовж 2025 р. зростання мають Дніпропетровська (3,9%), Житомирська (31,7%), Закарпатська (78,7%), Запорізька (40,3%), Львівська (27%), Одеська (28,9%), Тернопільська (26,1%) та ін. області (рис. 2) [8]. Проаналізовані показники демонструють позитивну тенденцію щодо стабілізації роботи бізнесу та зростання відрахувань до бюджетів різних рівнів.

Важливою є динаміка показника надходження податків за різними видами економічної діяльності та він впродовж останніх років відображає позитивну тенденцію до зростання, що обумовлено налагодженням комунікації з податковою службою, впровадженням електронних сервісів, наданням податкових пільг, покращенням фінансових результатів підприємств та зростанням рівня конкурентоспроможності. Розглядаючи рис. 3 можна відзначити, що за 2025 р. надходження податків зросло від сільського господарства (на 92,8%), добувної промисловості (на 3,1%), переробної промисловості (на 28,0%), постачання електроенергії (на 15%), водопостачання (на 32,4%), будівництва (на 32,3%), оптової і роздрібно торгівлі (на 26,8%), інформації та телекомунікації (на 45,2%), освіти (на 54,6%), охорони здоров'я (на 56,9%), але від транспорту відбулося скорочення на 10,4% та ін. [8].

Розглянуто на прикладі підприємства обсяг сплати податків, що дозволило деталізувати динаміку витрат податку на прибутку, існуючих зобов'язань. Зокрема, ТОВ «Нова пошта» протягом 2024 р. відносно

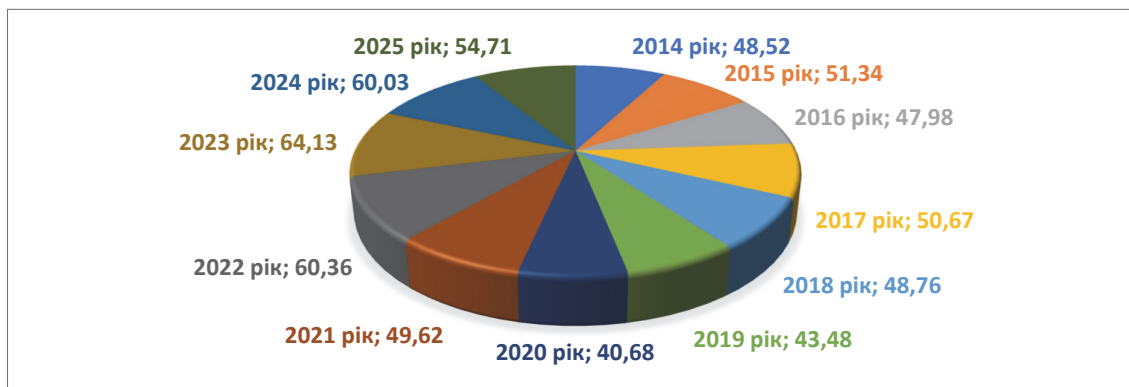

Рис. 4. Стан переміщення товарів через митний кордон України за період 2021–2025 рр., млн. тонн

Джерело: побудовано авторами на основі [18]

Рис. 5. Динаміка показника оподаткованого імпорту України за період 2021–2025 рр., тис. дол. США

Джерело: побудовано авторами на основі [18]

2023 р. характеризується скороченням витрат з податку на прибуток на 28,60%, зростанням зобов'язань з ПДВ на 36,66%, зобов'язань з податку на прибуток у 1,26 рази [4]. Зниження відрахувань у вигляді податку на прибуток пояснюється політичною, економічною ситуацією, що вплинуло на скорочення рівня прибутковості протягом 2024 р.

Поряд з податковою, розглянуто стан митної системи та детально проаналізовано динаміку переміщення товарів та транспортних засобів через митний кордон, оподаткованого імпорту, ввізного мита. Проаналізувавши показники на рис. 4 можна відзначити, що переміщення товарів через митний кордон за країнами ЄС скоротилося протягом 2025 р. відносно 2024 р. на 8,86% та найбільше скорочення спостерігається по Словаччині (на 13,92%), Угорщині (на 19,04%) та Румунії (на 22,03%) [18]. За показником переміщення транспортних засобів через митний кордон у 2025 р. на кордоні з країнами ЄС відбулося зростання на 1,45% та підвищення має Польща (на 5,32%), але відбулося скорочення на кордоні Словаччини (на 4,76%), Румунії (на 5,96%).

Значну частку надходжень до державного бюджету забезпечує сплата митних платежів з товарів, які ввозяться, що відображається в показнику оподаткованого імпорту (рис. 5). Протягом 2025 р. показник оподаткованого імпорту мав зростання за галузевою структурою та особливо серед групи продовольчих товарів (на 14,14%), паливно-енергетичних товарів (на 2,87%), продукції хімічної промисловості (на 6,79%), деревини (на 3,15%), металів (на 16,55%), машин та устаткування (20,08%) [18].

Розглядаючи динаміку ввізного мита протягом 2022–2025 рр. можна відзначити, що склалася позитивна динаміка та показник постійно зростає. Зокрема, протягом 2025 р. порівняно з 2024 р. ввізне мито підвищилося на 12,7%, що свідчить про збільшення частки товарів, які ввозяться в Україну та підтверджує налагодження зовнішньо-економічної діяльності (рис. 6) [2].

Таким чином, дослідження динаміки податкових надходжень, рівня економічної активності регіонів, відрахувань податків за видами економічної діяльності, надходження митних платежів свідчить про нерівномірний розвиток господарського потенціалу країни й концентрацію основних фінансових ресурсів у промислових центрах. Доцільним є здійснення цифровізації податкової та митної системи як передумови покращення роботи відповідних органів та створення передумов для підвищення ефективності роботи бізнесу, зростання їх конкурентоспроможності. Використання цифрових технологій є передумовою підвищення ефективності роботи податкових органів, прозорості функціонування підприємств та автоматизації податкових процедур.

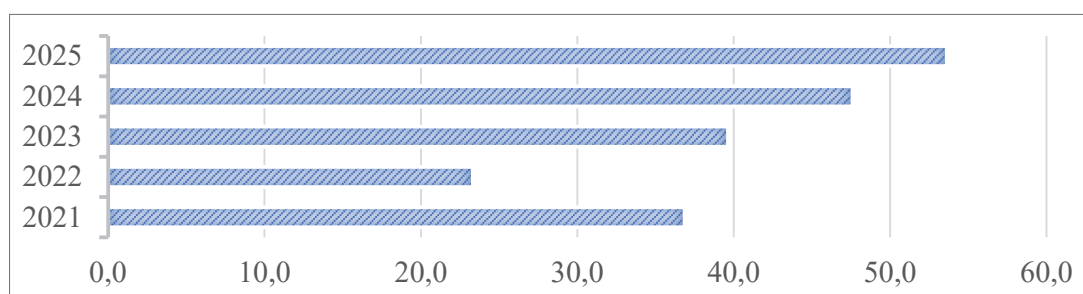

Рис. 6. Динаміка ввізного мита до Зведеного бюджету за період 2021–2025 рр., млрд. грн

Джерело: побудовано авторами на основі [2]

Доцільним є детальне дослідження існуючих цифрових інструментів, які використовуються у податковій та митній сферах, що дозволить визначити їх особливості та встановити вплив на оптимізацію податкових і митних процесів (рис. 7–8). Початково розглянуто цифрові інструменти, які впроваджено у податковій сфері та слід виділити такі: електронний кабінет створений для зручності роботи платника податків щодо подання звітності, отримання довідок, сплати податків і листування з ДПС; податкова карта України є інтерактивною мапою з інформацією щодо податкових показників по регіонах; онлайн-навчання містить набір відеоуроків з питань оподаткування для громадян і бізнесу; дізнайся більше про свого бізнес-партнера дає змогу перевірити податкову доброчесність контрагентів; загальнодоступний інформаційно-довідковий ресурс є офіційною базою даних щодо податкових роз'яснень, інструкцій і консультацій для платників; сервіс «Пульс» дозволяє інформувати про проблеми чи порушення під час взаємодії з податковими органами; електронна звітність дозволяє подавати декларації і звіти в електронній формі з використанням електронного підпису; інформація з реєстрів містить доступ до відкритих податкових реєстрів (платників ПДВ, єдиного податку тощо); інформація про максимальні роздрібні ціни містить дані щодо зареєстрованих цін на підакцизні товари; система обліку публічної інформації є інструментом доступу до публічних документів і запитів; дані Єдиного реєстру індивідуальних податкових консультацій дозволяють переглядати офіційні консультації, надані платникам податків; для волонтерів — сервіс призначений для реєстрації волонтерів і перевірки їхнього статусу; калькулятор для обчислення сум податку є інструментом для автоматичного розрахунку податку на нерухоме майно, плати за землю; мобільний застосунок «Моя податкова» є версією електронного кабінету для контролю податкових зобов'язань у смартфоні; пошук марки акцизного податку надає доступ до інформації з реєстру марок акцизного податку, дозволяє їх перевіряти [3]

Також проаналізовано цифрові інструменти, які впроваджено у митній сфері та слід виділити такі (рис. 8): калькулятор митної вартості авто дозволяє розрахувати суму митних платежів при імпорті транспортних засобів в Україну; єдине вікно для міжнародної торгівлі є системою обміну даними між митницею та іншими державними органами, дозволяє подати документи через один портал; пошук класифікаційних рішень дозволяє перевіряти рішення щодо класифікації товарів за кодами УКТ ЗЕД; інтегрований митний тариф містить інформацію про ставки мит, акцизів, ПДВ, нетарифні заходи та правила торгівлі; час очікування в пунктах пропуску відображає актуальний стан черг на кордоні для вантажного і пасажирського транспорту; вилучене майно — реєстр конфіскованого, арештованого чи залишеного на зберіганні майна, що перебуває у розпорядженні митних органів; перевірка статусу VIN-коду транспортного засобу дозволяє перевірити статус митного оформлення транспортного засобу за VIN-кодом; перевірка статусу вантажної митної декларації (ВМД) є онлайн-інструментом для відстеження поточного стану обробки вантажної митної декларації [17].

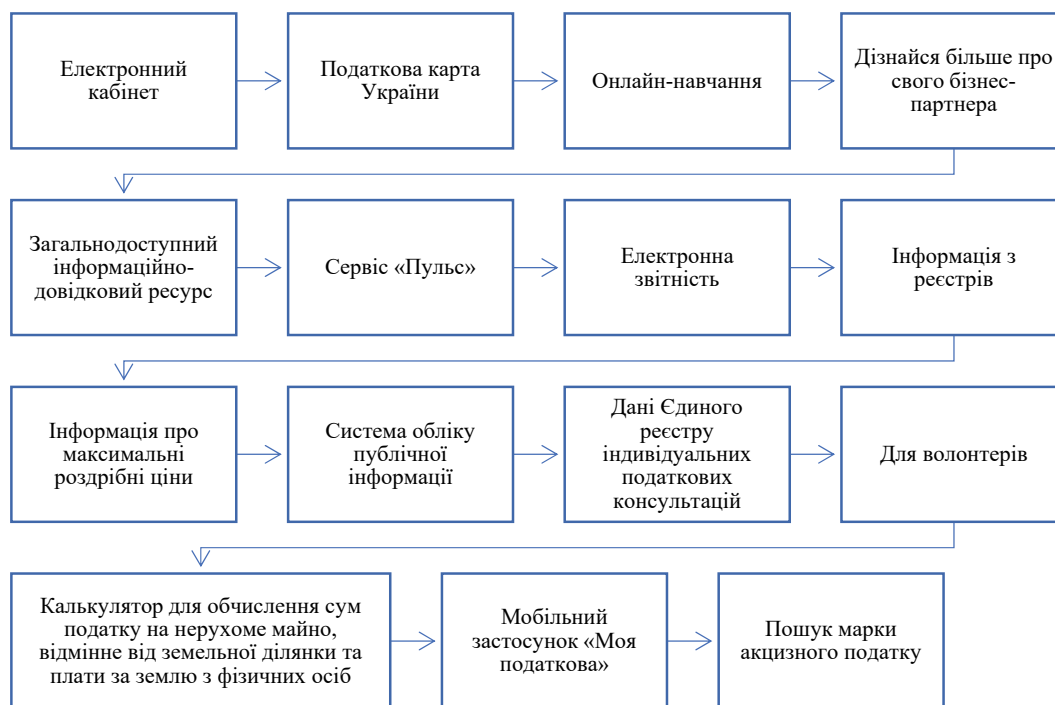

Рис. 7. Основні Е-сервіси Державної податкової служби України
Джерело: згруповано авторами на основі [3]

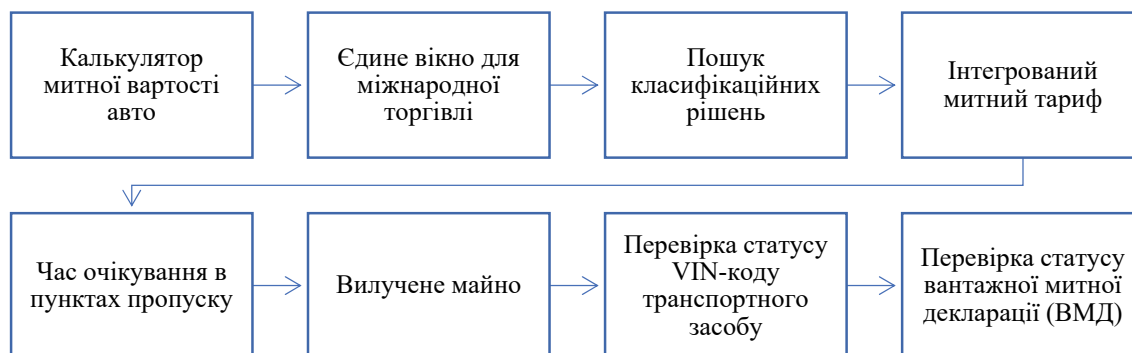

Рис. 8. Основні Е-сервіси Державної митної служби України

Джерело: згруповано авторами на основі [17]

Можемо відзначити, що у податковій та митній сферах відбувається активне впровадження електронних сервісів. Проаналізовані цифрові інструменти автоматизують процеси подання звітності, взаємодії платників із контролюючими органами, забезпечують прозорість та ефективність адміністрування податків, сприяють оптимізації процедур оформлення вантажів, підвищенню рівня контролю та прозорості зовнішньоекономічних операцій. Використання розглянутих цифрових рішень у податково-митній системі також підвищує конкурентоспроможність бізнесу, зменшує адміністративне навантаження.

За результатами дослідження встановлено, що вагомими перевагами для підприємств від впровадження цифрових інструментів у податковій та митній сфері є наступні (рис. 9): пришвидшення подання податкової та митної звітності, декларацій завдяки використанню електронного кабінету, що дозволяє мінімізувати помилки та оперативно виконувати вимоги; здійснення електронних перевірок дозволяє підвищити ефективність податкового контролю, мінімізувати ризики, випадки застосування фінансових санкцій та скоротити обсяг податкового боргу; взаємодія бізнесу з контролюючими органами через електронний кабінет дозволяє підвищити прозорість, відкритість даних та мінімізувати кількість спірних питань; підвищення ефективності зовнішньоекономічної діяльності на підставі використання електронних митних технологій, що дозволяє скоротити терміни оформлення вантажів; покращення фінансового планування та підвищення ефективності управлінських рішень шляхом впровадження цифрових інструментів контролюючих органів, доступу до відповідної інформації; підвищення конкурентоспроможності завдяки комплексному використанню цифрових рішень контролюючих органів, що сприяє пристосуванню бізнесу до ринкового середовища; підвищення ефективності внутрішнього контролю завдяки інтеграції податкових та митних інформаційних систем в роботі підприємства, що також забезпечує цілісність даних; рівність умов для ведення бізнесу шляхом однакового доступу до цифрових сервісів, що зменшує вплив людського фактору; підвищення інноваційної активності завдяки використанню цифрових рішень контролюючих органів, що також створює передумови до впровадження іноземного досвіду; автоматизація адміністрування податкових та митних процедур дозволяє зменшити потребу у трудових та відповідно фінансових ресурсах, що скорочує витрати підприємств на адміністрування. Дані переваги мають вплив не лише на ефективність функціонування підприємств, але й дозволяють підвищити конкурентоспроможність.

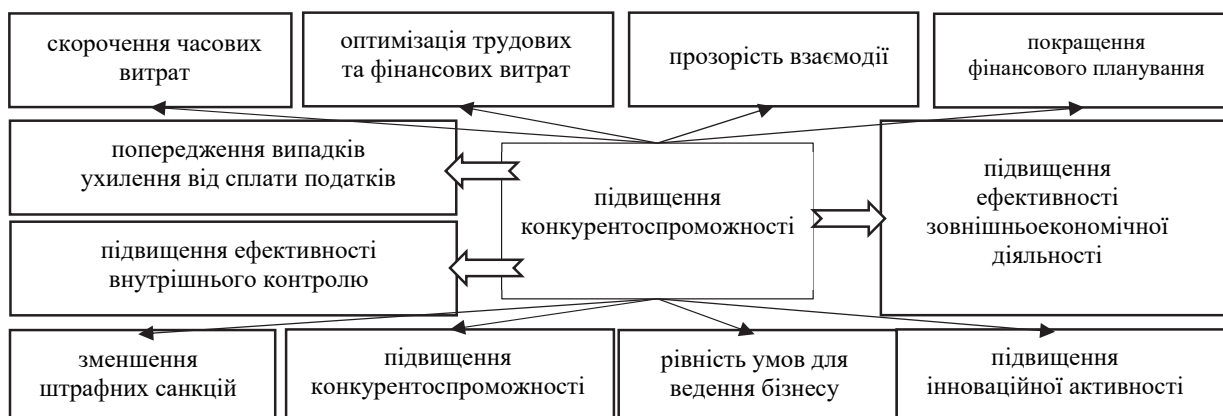

Рис. 9. Переваги підприємств від впровадження цифрових інструментів у податковій та митній сфері

Джерело: складено авторами

Результати дослідження дозволили з'ясувати набір проблем, які характерні для податкової та митної системи України та впливають на функціонування підприємств (рис. 10): складність законодавчої бази, мінливість податкових вимог, неоднозначність їх практичного використання впливає на функціонування підприємств через складність стратегічного планування, передбачуваність умов ведення бізнесу; недостатня прозорість результатів податкових перевірок та здійснення відбору суб'єктів господарювання для здійснення перевірок, що обумовлює ризик втручання в роботу підприємства; складний механізм відшкодування податків, що знижує фінансову стійкість, ліквідність бізнесу; залежність від людського фактора, що може вплинути на результати перевірок від контролюючих органів, спричинити виникнення корупційних ризиків та знижує довіру бізнесу; недостатня узгодженість інформаційних систем податкових та митних органів, що спричиняє технічні збої, дублювання інформації та необхідність повторного подання інформації; значна тривалість митного оформлення товарів та тривалий період податкових перевірок може призвести до зростання витрат, порушення процесу виробництва, затримки збуту продукції; недостатня консультаційна підтримка бізнесу та складність використання окремих цифрових сервісів, що ускладнює своєчасність подання звітності, заповнення декларацій, сплати податків; низький рівень готовності підприємств до застосування цифрових технологій та впливає на здатність використовувати цифрові сервіси контролюючих органів; зростання адміністративного навантаження на бізнес через зростання податкових та митних зобов'язань, часових та трудових ресурсів на підготовку податкової звітності, проходження митних процедур, перевірок, що може призвести до зниження операційної активності; недостатній рівень захисту інформаційних системи податкових та митних органів обумовлює ризики поширення інформації, технічні збої та спричиняє виникнення операційних ризиків для підприємств; наявність податкових прогалин, які спричиняють зростання випадків ухилення від сплати податків. Зазначені проблеми є підтвердженням необхідності вдосконалення роботи податкових та митних органів в напрямку цифровізації як передумови зростання ефективності роботи, конкурентоспроможності підприємств.

Виокремивши переваги підприємств від впровадження цифрових інструментів та перелік проблем у податковій та митній сфері доцільно підсумувати, що застосування цифрових технологій дозволяє не лише підвищити ефективність роботи контролюючих органів, але й покращити операційну діяльність підприємств. Тому доцільно визначити напрямки цифровізації податкової та митної системи, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємств (рис. 11): розробка та впровадження єдиної інтегрованої інформаційної платформи податкових та митних органів, що дозволить синхронізувати всі дані, уникнути дублювання інформації та підвищить доступність інформації для бізнесу, швидкість її пошуку та обробки; інтеграція інформаційних систем підприємств з цифровими сервісами контролюючих органів, що забезпечить скорочення фінансових та кадрових витрат, гарантуватиме автоматичний обмін даними; підвищення захисту податкових та митних даних, що гарантуватиме ефективність роботи цифрових сервісів, забезпечить довіру бізнесу; формування цифрових компетентностей контролюючих органів та платників податків, що

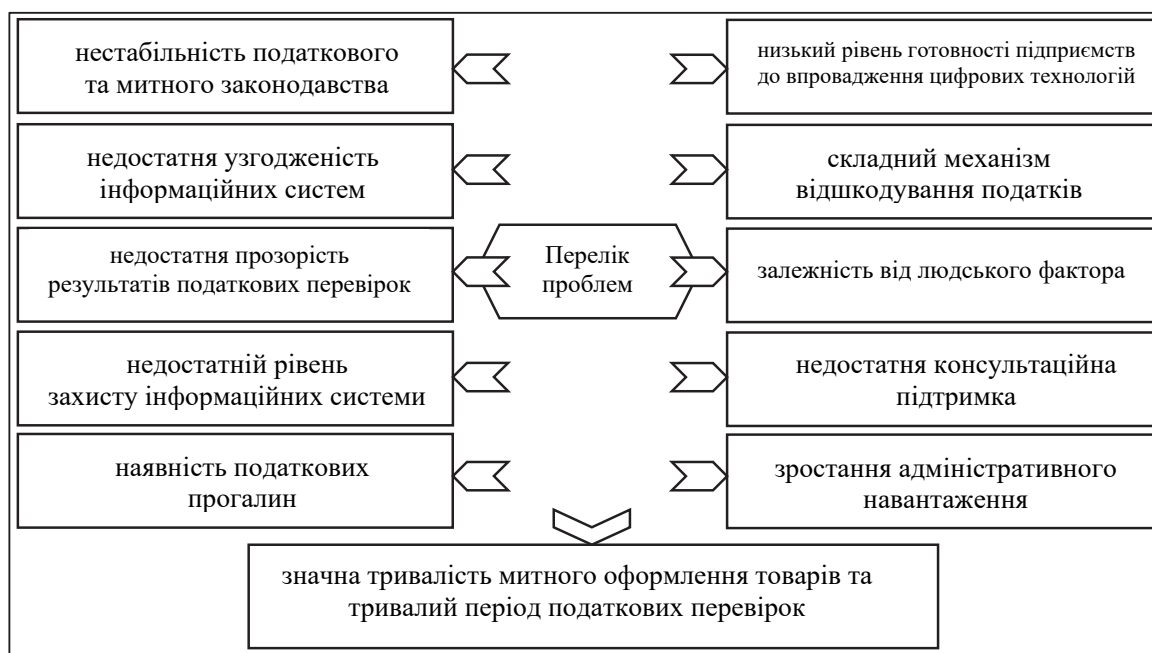

Рис. 10. Перелік проблем податкової та митної системи України, які впливають на функціонування підприємств
Джерело: складено авторами

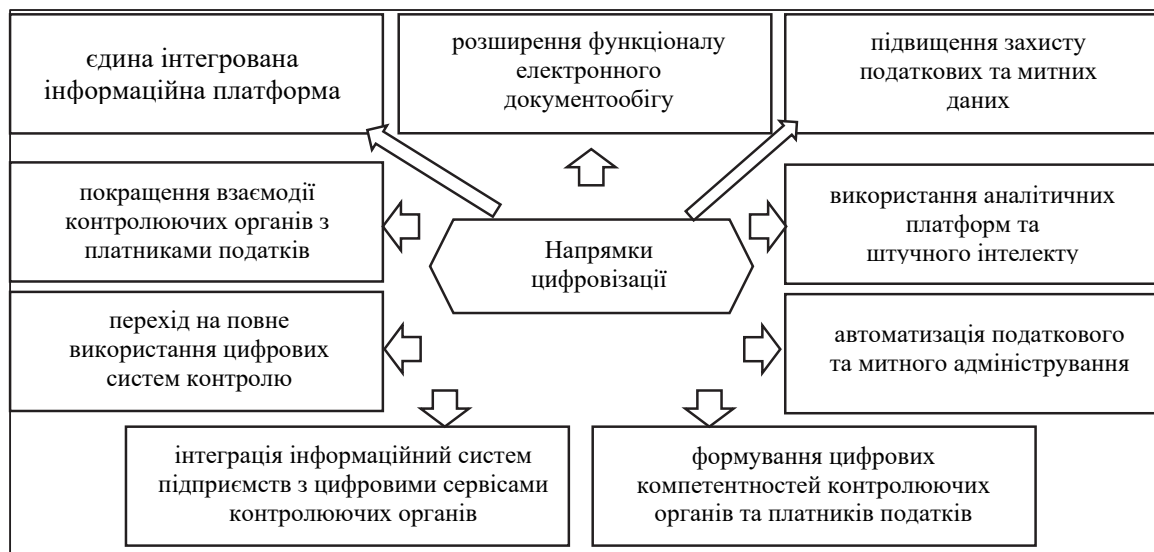

Рис. 11. Напрямки цифровізації податкової та митної системи, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємств

Джерело: складено авторами

гарантуватиме ефективність застосування цифрових сервісів, технологій; застосування функціоналу електронного документообігу на підставі використання хмарних технологій та впровадження іноземного досвіду; покращення взаємодії контролюючих органів з платниками податків через впровадження цифрових помічників, індивідуальних онлайн-консультацій; використання аналітичних платформ та штучного інтелекту дозволить підприємствам підвищити ефективність податкового планування, прогнозування, розробляти якісні управлінські рішення; перехід на повне використання цифрових систем контролю за роботою суб'єктів господарювання, що дозволить застосувати штучний інтелект та зменшити кількість перевірок; автоматизація податкового та митного адміністрування сприятиме мінімізації використання трудових ресурсів та автоматизації проведення перевірок, здійсненню контролю, реєстрації платників податків, нарахуванню та сплати податків, декларуванню.

Встановивши важливість здійснення цифровізації податкових і митних процесів та їх роль у підвищенні ефективності функціонування підприємств доцільним є визначення шляхів до покращення показників роботи в умовах сьогодення. На підставі проведеного комплексного дослідження було запропоновано

Рис. 12. Перспективні напрямки покращення ефективності роботи підприємств

Джерело: складено авторами

перспективні напрямки до покращення ефективності роботи, впровадження яких сприятиме зростанню показників фінансової діяльності, рівня конкурентоспроможності підприємств. Зокрема, до означених напрямів було віднесено наступні (рис. 12): автоматизація бізнес-процесів на підставі цифровізації дозволить підвищити результативність роботи підприємств, адже сприятиме оптимізації витрат, раціоналізації використання ресурсів та максимізації прибутку; розвиток експортного потенціалу сприятиме зростанню показників фінансово-господарської діяльності; підвищення якості товарів та послуг сприятиме зростанню кількості клієнтів, обсягів збуту продукції та відповідно рівня прибутковості; дотримання цілей сталого розвитку в аспекті зниження забруднення навколишнього середовища, енергетичних витрат; вдосконалення фінансового управління сприятиме покращенню планування, контролю, ефективному використанню капіталу та оптимізації витрат; цифровізація процесу логістики дозволить скоротити час на доставку, оптимізувати витрати та підвищити ефективність роботи; розвиток та формування цифрових компетентностей працівників шляхом навчання, що сприятиме ефективній, злагодженій роботі та вплине на фінансові показники підприємства; розвиток стратегічних партнерств в аспекті налагодження співпраці з іноземними компаніями, вітчизняним бізнесом, органами влади, що сприятиме обміну досвідом; формування фінансової, маркетингової стратегії та стратегії цифровізації, що дозволить раціоналізувати планування, прогнозування, контроль, використання фінансових ресурсів, вдосконалити збутову політику, визначити стратегічні засади впровадження цифрових інструментів; стимулювання інноваційного розвитку через запровадження податкових пільг, законодавче регулювання сприятиме виробництву інноваційної продукції та формуванню конкурентних переваг.

Висновки. Проведено дослідження стану цифровізації податкових та митних органів, впливу податкового навантаження на функціонування підприємств. З'ясовано, що цифровізація податкових і митних процесів має значний вплив на функціонування підприємств, що відображається у використанні цифрових сервісів щодо подання податкової звітності, декларацій, перевірки стану податкового боргу, сплати податків та дозволяє покращити податкове прогнозування і планування, підвищити фінансову стабільність. Сформовано перелік переваг для підприємств за умови використання цифрових інструментів у податковій та митній сфері: підвищення ефективності внутрішнього контролю; зменшення випадків ухилення від сплати податків; зростання ефективності зовнішньоекономічної діяльності; покращення фінансового планування; прозорість взаємодії; оптимізація трудових та фінансових витрат; скорочення часових витрат. Запропоновано напрямки цифровізації податкової та митної системи, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності підприємств: використання аналітичних платформ та штучного інтелекту; автоматизація податкового та митного адміністрування; перехід на повне використання цифрових систем контролю; покращення взаємодії контролюючих органів з платниками податків; підвищення захисту податкових та митних даних; використання електронного документообігу; єдина інтегрована інформаційна платформа. Отже, здійснення цифровізації податкових та митних органів є важливим інструментом налагодження взаємодії з підприємствами, що відповідно відображається на ефективності їх функціонування.

ДОДАТКОВА ІНФОРМАЦІЯ

ВНЕСОК АВТОРІВ: Усі автори зробили внесок порівну.

ФІНАНСУВАННЯ: Автори не отримували фінансування для цього дослідження.

ЗАЯВА ПРО ДОСТУПНІСТЬ ДАНИХ: Не застосовується.

КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ: Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

Література

1. Амеліна Н.К., Комчатних О.В., Левіщенко О.С. Цифровізація як основний фактор розвитку економіки бізнесу. *Академічні візії*. 2024. Вип. 35. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1432> (дата звернення: 03.02.2026).
2. Бюджет 2025 року. *Міністерство фінансів України*. URL: https://mof.gov.ua/uk/budget_of_2025-770 (дата звернення: 07.02.2026).
3. Електронні сервіси, розміщені на офіційному вебпорталі ДПС. *Державна митна служба України*. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist/-elektronnyi-servisi/elektronni-servisi/> (дата звернення: 07.02.2026).
4. Інвесторам. *ТОВ «Нова пошта»*. URL: <https://novaposhta.ua/more/for-investors/> (дата звернення: 03.02.2026).
5. Кінзерська Н.В. Роль цифрових технологій у вдосконаленні обліку та контролю зовнішньоекономічної діяльності підприємств торгівлі. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 69. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5156> (дата звернення: 03.02.2026).

6. Криниця С.О. Цифрова трансформація податкової та митної систем: зарубіжний досвід та перспективи для України. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 9. URL: <https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/375> (дата звернення: 02.02.2026).
7. Михайлик О.М., Давидчук М.С. Конкурентоспроможність підприємства та шляхи її підвищення. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: Економічні науки. 2025. № 2 (94). С. 59–65. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/17413700757597.pdf> (дата звернення: 09.02.2026).
8. Надходження податків і зборів. *Державна податкова служба України*. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/nadhodjennya-podatkov-i-zboriv-obov'яз/nadhodjennya-podatkov-i-zboriv/> (дата звернення: 01.02.2026).
9. Огренич Ю.О., Аношина С.С. Ефективне управління фінансами промислових підприємств через податкові механізми в умовах воєнного стану та цифровізації економіки. *Сталий розвиток економіки*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2025. № 2 (53). С. 5–14. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1209> (дата звернення: 01.02.2026).
10. Огренич Ю.О., Череп А.В. Роль податкової системи у забезпеченні соціально-економічної безпеки та конкурентоспроможності економіки України в умовах цифровізації. *Сталий розвиток економіки*. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2025. № 4 (55). С. 452–459. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1444> (дата звернення: 01.02.2026).
11. Павлов К.В., Павлова О.М., Білю І.О., Ткачук Ю.Е. Цифровізація, як основний фактор розвитку бізнесу. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2021. № 17. URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/2021/17/7741> (дата звернення: 07.02.2026).
12. Панасюк В., Монастирський Г. Цифровізація економічних процесів як чинник розвитку регіонального бізнесу. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2025. Том 10, № 2. С. 205–208. URL: <https://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2025/06/10-2-2-205-208.pdf> (дата звернення: 08.02.2026).
13. Питання цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації. *Державна митна служба України*. URL: <https://customs.gov.ua/tsyfrovyu-rozvytok> (дата звернення: 05.02.2026).
14. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. Дата оновлення: 01.01.2026. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 01.02.2026).
15. Пушкар Т.А., Соболева Г.Г., Славута О.І. Цифровізація як фактор забезпечення конкурентоспроможності підприємства. *Сталий розвиток економіки*. 2023. № 2(47). С. 165–170. URL: <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/863> (дата звернення: 01.02.2026).
16. Сарана Л.А. Вплив цифровізації на митну та податкову політику України. *Проблеми сучасних трансформацій*. Серія: економіка та управління. 2024. № 14. URL: <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2024-14-08-02> (дата звернення: 02.02.2026).
17. Сервіси та інструменти. *Державна митна служба України*. URL: <https://customs.gov.ua/> (дата звернення: 03.02.2026).
18. Статистика та реєстри. *Державна митна служба України*. URL: <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri> (дата звернення: 03.02.2026).
19. Цифровізація, сервіси. *Державна податкова служба України*. URL: <https://tax.gov.ua/diyalnist-/upravlinnya-zminami-dps/napryami-rozvitku/napryami-rozvitku-dps-2021-2024/2021-2022/tsifrovizatsiya-servisi/> (дата звернення: 01.02.2026).
20. Ohrenych Yu. O., Pronoza N. O. The impact of the taxation system on the financial stability of enterprises in the context of digitalization of the economy. *Financial Strategies of Innovative Economic Development: Proceedings Scientific Publications*. Zaporizhzhia: Publishing House «Helvetica», 2025. Issue 2 (66). P. 9–16. URL: <https://journalszfznu.zp.ua/index.php/economics/article/view/4649> (дата звернення: 01.02.2026).

References

1. Amelina, N.K., Komchatnykh, O.V., & Levishchenko, O.S. (2024). Tsyfrovizatsiia yak osnovnyi faktor rozvytku ekonomiky biznesu [Digitalization as the main factor of business economy development]. *Academic Visions*, 35. Retrieved from <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/1432>
2. Ministry of Finance of Ukraine. (n.d.). *Biudzhet 2025 roku* [Budget 2025]. Retrieved from https://mof.gov.ua/uk/budget_of_2025-770
3. State Tax Service of Ukraine. (n.d.). *Elektronni servisy, rozmishcheni na ofitsiinomu vebportali DPS* [Electronic services posted on the official web portal of the State Tax Service of Ukraine]. Retrieved from <https://tax.gov.ua/diyalnist-/elektronnyi-servisi/elektronni-servisi-/>
4. Nova Poshta LLC. (n.d.). *Investoram* [Investors]. Retrieved from <https://novaposhta.ua/more/for-investors/>
5. Kinzerska, N. (2024). Rol tsyfrovyykh tekhnolohii u vdoskonalenni obliku ta kontroliu zovnishnoekonomichnoi diialnosti pidpriemstv torhivli [The role of digital technologies in improving the accounting and control of foreign economic activity of trade enterprises]. *Economy and Society*, 69. Retrieved from <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/5156>

6. Krynytsia, S. (2025). Tsyfrova transformatsiia podatkovoi ta mytnoi system: Zarubizhnyi dosvid ta perspektyvy dlia Ukrainy [Digital transformation of taxation and customs system: International experience and prospects for Ukraine]. *Current Issues in Economic Sciences*, 9. Retrieved from <https://a-economics.com.ua/index.php/home/article/view/375>
7. Mykhailyk, O., & Davydchuk, M. (2025). Konkurentospromozhnist pidpriemstva ta shliakhy yii pidvyshchennia [Competitiveness of the enterprise and ways to improve it]. *Internauka. Series: Economic Sciences*, 2(94), 59–65. Retrieved from <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/17413700757597.pdf>
8. State Tax Service of Ukraine. (n.d.). *Nadkhodzhennia podatkov i zboriv* [Tax and fee receipts]. Retrieved from <https://tax.gov.ua/diyalnist-/pokazniki-roboti/nadhodjennya-podatkov-i-zboriv—obov'яз/nadhodjennya-podatkov-i-zboriv/>
9. Ohrenych, Yu., & Anoshina, S. (2025). Efektyvne upravlinnia finansamy promyslovykh pidpriemstv cherez podatkovy mekhanizmy v umovakh voiennoho stanu ta tsyfrovizatsii ekonomiky [Effective financial management of industrial enterprises through tax mechanisms in the context of martial law and digitalization of the economy]. *Sustainable Economic Development*, 2(53), 5–14. Retrieved from <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1209>
10. Ohrenych, Yu., & Cherep, A. (2025). Rol podatkovoi systemy u zabezpechenni sotsialno-ekonomichnoi bezpeky ta konkurentospromozhnosti ekonomiky Ukrainy v umovakh tsyfrovizatsii [The role of the tax system in ensuring socio-economic security and competitiveness of the Ukrainian economy in the context of digitalization]. *Sustainable Economic Development*, 4(55), 452–459. Retrieved from <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/1444>
11. Pavlov, K., Pavlova, O., Bilo, I., & Tkachuk, Y. (2021). Tsyfrovizatsiia, yak osnovnyi faktor rozvytku biznesu [Digitalization as the main factor of business development]. *International Scientific Journal «Internauka»*, 17. Retrieved from <https://www.inter-nauka.com/issues/2021/17/7741>
12. Panasyuk, V., & Monastyrsky, G. (2025). Tsyfrovizatsiia ekonomichnykh protsesiv yak chynnyk rozvytku rehionalnoho biznesu [Digitalization of economic processes as a driver of regional business development]. *Ukrainian Journal of Applied Economics and Technology*, 10(2), 205–208. Retrieved from <https://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2025/06/10-2-2-205-208.pdf>
13. State Customs Service of Ukraine. (n.d.). *Pytannia tsyfrovoho rozvytku, tsyfrovyykh transformatsii i tsyfrovizatsii* [Issues of digital development, digital transformation and digitalization]. Retrieved from <https://customs.gov.ua/tsyfrovyy-rozvytok>
14. Verkhovna Rada of Ukraine. (2010). *Podatkovyi kodeks Ukrainy vid 02.12.2010 r. № 2755-VI* [Tax Code of Ukraine dated December 2, 2010 No. 2755-VI]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#top>
15. Pushkar, T., Sobolieva, H., & Slavuta, O. (2023). Tsyfrovizatsiia yak faktor zabezpechennia konkurentospromozhnosti pidpriemstva [Digitalization as a factor of ensuring enterprise competitiveness]. *Sustainable Economic Development*, 2(47), 165–170. Retrieved from <https://economdevelopment.in.ua/index.php/journal/article/view/863>
16. Sarana, L. (2024). Vplyv tsyfrovizatsii na mytnu ta podatkovu polityku Ukrainy [The impact of digitalization on Ukraine's customs and tax policy]. *Problems of Modern Transformations. Series: Economics and Management*, 14. Retrieved from <https://reicst.com.ua/pmt/article/view/2024-14-08-02>
17. State Customs Service of Ukraine. (n.d.). *Servisy ta instrumenty* [Services and tools]. Retrieved from <https://customs.gov.ua/>
18. State Customs Service of Ukraine. (n.d.). *Statystyka ta reiestry* [Statistics and registers]. Retrieved from <https://customs.gov.ua/statistika-ta-reiestri>
19. State Tax Service of Ukraine. (n.d.). *Tsyfrovizatsiia, servisy* [Digitalization, services]. Retrieved from <https://tax.gov.ua/diyalnist-/upravlinnya-zminami-dps/napryami-rozvitku/napryami-rozvitku-dps-2021-2024/2021-2022/tsyfrovizatsiya-servisi/>
20. Ohrenych, Yu. O., & Pronoza, N. O. (2025). The impact of the taxation system on the financial stability of enterprises in the context of digitalization of the economy. *Financial Strategies of Innovative Economic Development: Proceedings Scientific*, 2(66), 9–16. Retrieved from <https://journalsofznu.zp.ua/index.php/economics/article/view/4649>

Дата першого надходження статті до видання: 16.02.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 15.03.2026

Дата публікації: 23.03.2026

Ohrenych Yuliia

*Doctor of Economics, Professor,
Professor of the Department of Finance,
Banking, Insurance and Stock Market
Zaporizhzhia National University*

Anoshina Sofia

*Student of the first (Bachelor's) Level of
higher Education
Zaporizhzhia National University*

DIGITIZATION OF TAX AND CUSTOMS PROCESSES AS A FACTOR IN IMPROVING THE EFFICIENCY AND COMPETITIVENESS OF ENTERPRISES

Summary. Introduction. Modern trends in digital transformation have covered various areas of activity and the European integration course of Ukraine, the conditions of martial law and post-war recovery increase the need to modernize the sphere of public administration in terms of digitalization of tax and customs administration. The implementation of digitalization of tax and customs authorities is an important tool for establishing interaction with taxpayers, i.e. enterprises, simplifying administrative procedures, minimizing risks. In particular, the use of electronic services, analytical platforms of the tax and customs service, automated control systems, electronic document flow at enterprises allows for timely fulfillment of tax obligations, optimizing accounting, accelerating customs clearance of goods, reducing costs, which will ensure increased efficiency of their functioning.

Purpose. The purpose is to study the state of digitalization of tax and customs authorities, the impact of the tax burden on the performance of enterprises, as well as the development of directions for digitalization of the tax and customs system, and prospects for improving business efficiency.

Materials and methods. The main materials of the study are: works of scientists who studied the use of digital technologies at the level of regulatory authorities, increasing the level of competitiveness of enterprises; regulatory and legal support for the calculation and payment of taxes; materials of the tax and customs service on the use of electronic services.

For the purpose of conducting the study, the following methods were used: theoretical generalization and scientific abstraction (to study the essence of the tax and customs system, digitalization); statistical analysis and comparison (to analyze the state of the tax and customs system of Ukraine, E-services of the tax and customs service); grouping and systematization (to determine the benefits of enterprises from the implementation of digital tools, a list of problems of the tax and customs system and directions of their digitalization, promising directions for improving the efficiency of enterprises); graphical method (to display the results of the study); logical generalization of results (to formulate conclusions).

Results. It was established that the use of digital tax and customs services acts as a factor in the development of enterprises, ensuring their financial stability and increasing operational efficiency. The current state of the tax and customs system of Ukraine was analyzed, namely, the dynamics of tax revenues by country, by region, by type of activity were considered, the dynamics of the movement of goods and vehicles across the customs border of Ukraine, taxable imports, import duties were considered. The use of digital tools in the tax and customs sector was considered and it was found that their implementation affects interaction with enterprises, as well as the investment attractiveness of the country, the speed of Ukraine's integration into the EU. The advantages of implementing digital tools in the tax and customs sector for enterprises are highlighted: optimization of time

spent on submitting tax and customs reports through the use of an electronic declaration system; improvement of financial planning based on constant access to tax information; increased competitiveness due to improved operational efficiency from the implementation of digital technologies; conducting electronic inspections helps reduce cases of tax evasion, prevent risks and minimize penalties; transparency of interaction with tax and customs authorities allows to reduce the number of controversial situations; increasing the efficiency of foreign economic activity due to the acceleration of customs clearance, which contributes to the continuity of the supply of goods; digitalization of the administration of tax and customs procedures by minimizing manual labor allows to reduce the financial costs of enterprises, etc. Also, problems of the tax and customs system of Ukraine that affect the functioning of enterprises are identified; directions of digitalization of the tax and customs system are proposed; prospects for improving the efficiency of work and competitiveness of enterprises are formed.

Discussion. Further scientific research will be aimed at determining the scientific and methodological foundations for the digitalization of tax and customs processes, assessing the efficiency of the functioning and competitiveness of enterprises.

Key words: tax system, customs system, digitization, digital technologies, electronic services, operational efficiency, competitiveness of enterprises, profitability, innovations.